

"החוזר"

יכולת ההפנמה המופלאה וכח ההסברה יוצא הדופן, היה ל'חוזר' של הרבי במשך מ"ב שנים – מחודש שבט תש"י ועד להתוועדות האחרונה של הרבי, בשבת פרשת ויקהל תשנ"ב.

יש להבין שהרבי מליובאוויטש לא היה דרשן, האומר דרשה של חצי שעה, שגם היא משולבת בסיפורים ואמרות שפר. המעמדים הנשגבים של ה'התוועדות' נמשכו שעות ארוכות. בשנים הראשונות ארכו ההתוועדות שעה וחצי או שעתיים ובשנים המאוחרות יותר הן התארכו לשלוש שעות, ארבע שעות, חמש או שש שעות, ואני זוכר אף התוועדות שנמשכו שבע ושמונה שעות.

ובאותן שעות ארוכות השמיע הרבי דברי תורה עמוקים במאוד מאוד. 'שיחה' ראשונה הייתה סוגיה עמוקה בפרשת השבוע; 'שיחה' השנייה עסקה בביאור מעמיק ב'ענייני דיומא' – החג או המועד בו עמדו; 'שיחה' נוספת הייתה ביאור מעמיק ונפלא ברש"י על התורה, בדרך הניתוח המיוחדת שהתווה הרבי

תפקיד מדור לדור. הגאון האדיר רבי יואל כהן ב'חזרה' על דברי תורתו של כ"ק מן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל

בלימוד רש"י; 'שיחה' נוספת הייתה 'מערכה' של פלפול וביאור בסוגיא ברמב"ם; לעיתים תכופות השמיע הרבי פלפול מעמיק ונפלא בסוגיא בש"ס ובהלכה, או ערך סיום מסכת בש"ס, או סיום על כל הש"ס, והשמיע 'הדרן' עמוק על המסכת; בכל שבת ביאר הרבי גם ביאור בדברי הזוהר הק' על פרשת השבוע; והיה בכל התוועדות גם מאמר חסידות – בו ביאר הרבי סוגיה מעמיקה בתורת החסידות החב"דית – תכלית ירידת הנשמה למטה, טעמי הבריאה, השתלשלות העולמות, ניתוח נפש האדם, ביאורים בתורה ובמצוות, וכן הלאה.

כל אחת מה'שיחות' יכלה להימשך חצי שעה, שעה או שעה וחצי. הרבי היה מצטט מכל חלקי התורה ממש, על כל רבדיה – פלפול ועיון, ראשונים ואחרונים, פשט ורמז, דרוש וסוד, קבלה וחקירה, כתבי האריז"ל וכתבי הגר"א, תורת ליטא ותורת פולין, ובונה מכל אלה ביאור אחד, בהיר ומסודר.

כשה'התוועדות' נגמרה, היה על רבי יואל לשחזר הכל מזכרונו ולנצור את הדברים עד צאת השבת והחג, אז הם נכתבו. יש להבין שבמקרה בו חג 'שמיני עצרת' חל ביום חמישי, חג 'שמחת תורה' חל ביום שישי ומיד לאחריו הייתה 'שבת בראשית' – התקיימו ארבע 'התוועדות' שבכל אחת מהן השמיע הרבי שעות של דברי תורה, ורבי יואל היה צריך לזכור את כל ארבע ההתוועדות עד צאת השבת.

השבוע מלאה שנה להסתלקותו לשמי רום של הגאון המופלא רבי יואל כהן ע"ה (בעולם נהוג לכתוב עליו ועל שכמותו 'צוק"ל', אלא שרבי יואל – המייצג יותר מכל את האמת' שתבעה תורת החסידות החב"דית וחי את ספר התניא קדישא על ההגדרות המדוייקות של המושגים 'צדיק', 'בינוני' ו'רשע' המבוארות בו – לא היה מסוגל לסבול שייכתב עליו תואר זה).

ברצוני לשתף בפן אחד ומיוחד בחייו ופועלו של רבי יואל – היותו 'חוזר'. זהו נושא שקרוב ללבי, משום שזכיתי ובשנים האחרונות לחיי חיותו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ז"ע בעלמא הדין, הייתי מעורב בנושא ה'חזרה' ראשי ורובי.

מוסד ה'חזרה' מתחיל מערש חסידות חב"ד. רבינו אדמו"ר הזקן בעל התניא ז"ע היה אומר, כידוע, מאמרי חסידות ארוכים ומוסברים. שיטתו הק' הייתה שדברי התורה והחסידות, רעיונות פנימיות התורה, אמורים לחדור לתוך פנימיות נפש האדם, ולכן רצה שהדברים יוסברו באופן יסודי, מנותח ומוגדר.

החסידות החב"דית, כפי שיסד והתווה בעל התניא, לא נשארת רק בגדר 'זווערטלאך' ימים ומעוררי לב. זוהי שיטה שלמה שאדם

יכול לחיות עמה יום יום. ובסגנונו של בעל התניא: שהדברים יוכלו לדבר לא רק לנפש האלוקית, אלא גם לנפש השכלית והבהמית, שכל כוחותיו של האדם יהיו חדורים באלוקות. שחיי האדם על כל חלקיהם יהיו חיים אלוקיים.

הדבר, כמובן מאליו, דורש הבנה, יגיעה, התבוננות, עבודת התפילה, עבודה פנימית עם הנפש, התוועדות חברים, וכו'.

אשר לכן, דברי החסידות אותם אמר בעל התניא בשבתות, בימים טובים

ובימות החול – נכתבו, כדי שיוכלו ללמדם ולהפנימם.

מספר חסידים אדירי מחשבה ורוח היו מקשיבים לדברים ורושמים אותם. מהמפורסמים שבהם היו הרה"ק מהר"ל (רבי יהודה לייב), אחיו של בעל התניא, בעל המחבר ספר שארית יהודה; תלמידיו הגדולים הרה"ק רבי אהרן מסטרש'לה ורבי פנחס רייזעס; בניו – כ"ק אדמו"ר האמצעי מליובאוויטש והרה"ק רבי משה; ונכדו כ"ק אדמו"ר בעל ה'צמח צדק' מליובאוויטש.

לעיתים, יש מאמר אחד של בעל התניא שיש ממנו חמש רשימות שכתבו אנשים שונים. כאשר נפלא לראות איך שכל 'חוזר' תפס את דברי הרב.

כך נמשך הדבר לאורך הדורות של חסידות חב"ד, עד לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ז"ע שעלה לכס ההנהגה ביו"ד שבט תש"י, לאחר הסתלקות חותנו.

בהשגחה פרטית מופלאה, בחור צעיר ושמו ר' יואל כהן, שנודע כעילוי מופלא כבר בימיו בארץ הקודש, עלה ביום הלוויה של כ"ק אדמו"ר מוהר"צ מליובאוויטש על ספינה בדרכו לחצר ליובאוויטש בניו-יורק. אלא שכאשר הגיע לחופי ארה"ב התבשר כי הרבי שאליו נסע – הסתלק.

כמה נפלא הדבר, שהוא הגיע לבית מדרשו של הרבי מליובאוויטש עם עלותו לכס ההנהגה, ומעת השיחה הראשונה שהשמיע הרבי ועד לשיחה האחרונה היה שם, ובגאונותו האדירה,

טעמות ואורחות

הרב יוסף יצחק ג'ייקובסון

על משמרתו. הגר"י כהן מול פני קודשו של האדמו"ר מליובאוויטש במשך שעות של דברי תורה

את אופי חשיבתו של רבי יואל ניתן להשוות לדרכם של גאוני האחרונים שהעמידו את שיטת הניתוח וההגדרה בש"ס. הוא אהב מאוד לנתח, להגדיר ולהעמיד את הדברים על דיוקם ומקומם. הוא לימד אותנו איך להגדיר, לבאר ולהסביר כל דבר

שאותה מחלוקת קיימת בעוד חמישים מקומות בש"ס. כלומר: בתורה יש יסודות, איתנים, בהלכה, בהשקפה, במחקר, בהגדרת המציאות, בתורת הנסתר ובעבודת ה', המשתקפים בכל חלקיה. הלכה מסוימת היא רק השתקפות פרטית של אותו יסוד כללי, שבעצם מקיף את התורה כולה.

ניתוח סוגיא באופן מקומי, מעלה יפה את עומק הסוגיא המסוימת אותה מנתחים, אולם גילוי הנקודה המחשבתית שמתבטאת במחלוקת זו – מאפשר למצוא את הנקודה הזו בעוד הרבה מחלוקות בש"ס וראשונים. זהו יסוד ה'לשיטתיה' – לעמוד על יסוד השיטה המנחה את המאן-דאמר לאורך כל הש"ס ובאה לידי ביטוי בכל מחלוקת מחדש.

בעגה החסידות החב"דית, שתי הגישות הללו – של הגר"ח ושל הרוגוצ'ובער – מכונות 'ממלא' ו'סובב'. ממלא כל עלמין הוא האור האלוקי הממלא כל פרט בבריאה לפי ערכו וכלי קיבולו ובהתאם לתכונותיו; 'סובב כל עלמין' הוא האור האלוקי הבלתי מוגבל שמקיף את הבריאה כולה.

אך יש בחינה שלישית – 'עצמות אין סוף ברוך הוא', הכולל את 'ממלא' ו'סובב' ומגלה שלא רק שאין סתירה ביניהם, אלא הם משלימים זה את זה.

בדרך הלימוד של הרבי ראו תמיד את האיחוד בין שתי הגישות הלימודיות – מצד אחד, דיוק בכל פרט ופרט, חדירה לעומק ניתוח הסוגיה הפרטית לפי גדריה; ומאידך – גילוי הנקודה הכללית וקישור לכל חלקי התורה עד לגילוי נקודת האחדות האינסופית של הקב"ה בסוגיה זו.

אלה מקצת מהדברים שזכיתי ללמוד מרבי יואל במשך השנים בהן זכיתי ליטול חלק ב'חזרת' ושכתוב שיחותיו של הרבי מליובאוויטש זי"ע.

עלמא' – הקב"ה הסתכל בתורה ולפיה ברא את העולם, הרי שהתורה היא התוכנית האדריכלית של העולם, והכל מתחיל ממנה. לכן – אחדות בתורה יוצרת אחדות בעולם.

הרבי יכול היה לדבר על סוגיא עמוקה בידי נזקי ממון, הלכות עירובין או הלכות טומאת כלים – פורש את הדברים כשלמה, לפי סוגיות הראשונים, אחרונים, מפרשי הרמב"ם, קושיות, תירוצים; ואז – מסביר את כל מהלך העניינים בעבודת ה'.

הרבי ראה את כל התורה כחטיבה אחת ממש. עניינים בחלק הנגלה שבתורה הסביר על פי פנימיות התורה, ולחילופין – פעמים רבות גילה את השתקפות העניינים המבוארים בחסידות – בנגלה דתורה.

הרבי ציטט פעמים רבות את דברי התוספתא במסכת סנהדרין (סוף פ"ז) – ש"כ"ל התורה עניין אחד". אצל הרבי ניתן היה לחוש בכך – הרבי היה מדבר בענייני מוקצה או בענייני שור שנגח את הפרה, בהלכות ריבית או בידי טומאה וטהרה, בפרטי סוגיות פאה, כלאיים ושביעית או בסוגיות בנדירים, קידושין וכתובות – לכאורה, אלה עניינים שונים מן הקצה אל הקצה, אין שייכות ביניהם, אך הרבי תמיד היה מגלה כיצד כל התורה היא עניין אחד.

ובד בבד היה הרבי מנתח את העניין מתוך הנושא עצמו הגדרתו, פרטיו ואפילו דיוקי לשונותיו.

הוסיף רבי יואל וניתח:

ידוע שבדור האחרון, לפני המלחמה, היו שני גאוני עולם שלמדו ולימדו תורה בדרך מיוחדת ומקורית – הגאון רבי חיים מבריסק (תרי"ג-תרע"ח), והגאון רבי יוסף ראזין מרוגוצ'וב ("הרוגוצ'ובער", תרי"ח-תרצ"ו).

המאפיין של דרך לימודו של הגר"ח מבריסק הוא ההבנה המעמיקה בסוגיה עצמה, כלומר: ירידה וחתירה לעומק כל סוגיה, באמצעות ניתוח היסודות של הסוגיא.

הרוגוצ'ובער גם הוא מעמיק ביסודות הסוגיא ומנתח את הדברים בעומק, אולם אצלו מודגש ההיקף בכל התורה כולה – הוא מוצא את הסברא העמוקה והמופשטת שבכל סוגיא, מגיע ליסוד, ומבאר שאתה סברא ואותו יסוד קיימים בעוד מאה או חמש מאות מקומות בש"ס.

הוא לוקח מחלוקת מסוימת בין ר' יהודה לר' שמעון, מגיע לשורש נקודת המחלוקת, ומראה

כבר בשנות ה'כ"ף מינה רבי יואל סגל של אברכים ובחורים בעלי כישרון, שבחר מתלמידיו ועמדו לצדו במלאכת ה'חזרה' והכתיבה, כדי שהדברים ייזכרו, ישכתבו, ייצאו לאור עולם ויישארו לדורי דורות.

רבי יואל היה עורך את ה'חזרה' מיד בצאת השבת, בביהמ"ד הגדול של "770". היו יכולים להיות ויכוחים בין ה'חוזרים' על הדיוק בביטוי של הרבי, במשמעות דבריו הק', בעומק כוונתו, ורבי יואל היה מכריע בדבר, לא פעם בחריפות.

ה'חוזרים' רשמו את הדברים תוך כדי ה'חזרה', במהלך השבוע הדברים היו נדפסים, וכיום הם מודפסים בכ-150 כרכים.

כוחו של רבי יואל היה גדול הן בזיכרון והן בהבנה מעמיקה ובהירות נפלאה. אלו הם שני כוחות שונים. אין זה שרבי יואל זכר את הדברים מילה במילה, הוא פשוט הבין את הדברים כל כך טוב, תפס כל דבר לעומקו, שהדבר התיישב על מוחו, והוא זכר אותו על כל פרטיו. לאחר מכן, בעת ה'חזרה', סידר את הדברים – דבר דבור על אופנו, וזה היה מקסים ומיוחד.

כוחו היה גדול גם בכתיבה. הוא היה מדייק בכל מילה וביטא כל עניין, עמוק ככל שיהיה, באופן מוגדר, מוסבר ובהיר.

את אופי חשיבתו של רבי יואל ניתן להשוות לדרכם של גאוני האחרונים שהעמידו את שיטת הניתוח וההגדרה בש"ס. הוא אהב מאוד לנתח, להגדיר ולהעמיד את הדברים על דיוקם ומקומם. הוא לימד אותנו איך להגדיר, לבאר ולהסביר כל דבר. זה באמת היה נפלא.

אחד מהעניינים המיוחדים בתורתו של הרבי מליובאוויטש, כפי שרבי יואל תמיד הסביר לנו, הוא תורת האחדות – אחדות בין כל חלקי התורה, בין כל חלקי עם ישראל ובין כל חלקי הבריאה. לפי הנאמר בזרה הק' שקוב"ה 'אסתכל באורייתא וברא

כותב השורות בצעירותו (משמאל) בשיחה עם הגר"י כהן זצ"ל, בעת התוועדות חסידים